OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

LAUSUNTO

Yksityisoikeus- ja oikeudenhoito-osasto
Yksityisoikeus ja maksukyvyttömyys
Lainsäädäntöneuvos Juha Jokinen

12.5.2022

Eduskunnan ympäristövaliokunta

U 35/2022 vp

Yleistä. Ympäristöön ja ilmastoon liittyvät välittömät kestävyystavoitteet ovat kiireellisiä peruuttamattomien haitallisten vaikutusten estämiseksi. Tämän vuoksi on suosittava pitkän aikavälin keinojen lisäksi tehokkaasti täytäntöön pantavissa olevia ja nopeasti vaikuttavia keinoja (valtioneuvoston E-kirjelmä 150/2020 vp, perusmuistion s. 1).

Palkitseminen. Direktiiviehdotuksen palkitsemissäännökset (15 artikla) koskevat Suomessa lähinnä pörssiyhtiöitä. Valtioneuvoston kannan (nyt esillä olevan muistion s. 27 ja 28) mukaisesti mainitun artiklan ehdotukset ovat hyväksyttävissä.

Vahingonkorvaus. Vahingonkorvausta koskevien säännösten (22 artikla) osalta ehdotus poikkeaa monella tapaa Suomen vahingonkorvausjärjestelmän keskeisistä periaatteista ja vakiintuneemmista erityislainsäädäntöön perustuvista järjestelmistä, kuten ympäristövahinkojen korvaamista koskevasta EU-sääntelystä. Valtioneuvoston kannan mukaisesti säännösten soveltamisala vaatii täsmentämistä muun muassa tiettyjen epäjohdonmukaisuuksien sekä tulkinnanvaraisten kirjausten osalta. Näihin voi liittyä asiallisesti vaikeita tai poliittisesti herkkiä kysymyksiä.

Postiosoite
Postadress
Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress
Eteläesplanadi 10
00130 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon
0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi
Fax
09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet
E-post, internet
kirjaamo.om@gov.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

Esimerkiksi direktiiviehdotuksen soveltamisalaan suoraan tai välillisesti kuuluvat yritykset voivat olla arvoketjun osassa varsin erilaisessa asemassa. Niiden voi myös olla käytännössä vaikea ennakoida tai varautua toimintavaltiossa vallitseviin poliittisiin, taloudellisiin tai toiminnallisiin olosuhteisiin taikka niiden muutoksiin. Kuitenkin direktiiviehdotuksessa mahdollistetaan kanteiden nostaminen soveltamisalaan kuuluvia yrityksiä kohtaan, jos niiden katsotaan rikkoneen direktiiviehdotuksen tulkinnanvaraisia säännöksiä, mutta esimerkiksi yritysten tai muiden tahojen keskinäisestä vahingonkorvausvastuun jakautumisesta ei säädetä direktiiviehdotuksessa (vrt. esim. tilanne, jossa on toimintavaltion poliittisen johdon olennainen myötävaikutus ihmisoikeus- tai ympäristövahinkoihin). Lisäksi esimerkiksi näyttötaakkaan liittyvät seikat jäävät jäsenvaltioiden säädettäviksi (direktiiviehdotuksen johdanto-osan perustelukappale 58). Näin ollen sovellettavat säännökset ja mahdollisten vahingonkorvausoikeudenkäyntien lopputulokset voivat erota merkittävästi toisistaan eri jäsenvaltioissa. Näihin käytännön soveltamistilanteisiin ja niiden oikeudelliseen arviointiin voi liittyä olennaisesti erilaisia näkemyksiä eri jäsenvaltioissa, mikä saattaa viivyttää neuvotteluita. Siksi valtioneuvoston kannan mukaisesti Suomi voi kannattaa vahingonkorvausta koskevien säännösten käsittelyn eriyttämistä direktiivin käsittelyn aikana ja sellaisessa tilanteessa, että tämä mahdollistaa riittävän enemmistön saavuttamisen direktiivin keskeisten säännösten osalta.

Yhtiöiden kestävä hallinnointi. Kriittinen suhtautuminen ehdotettuihin johdon huolellisuusvelvollisuuksia koskeviin säännöksiin on perusteltua. Johdon huolellisuusvelvollisuudet on eri EU-jäsenvaltioissa säädetty tai määritetty eri tavoilla, eikä asiasta ei ole aikaisemmista yrityksistä huolimatta säädetty EU-tasolla.

Suomessa vastuu yhtiön toimintaa koskevan lainsäädännön ja yhtiön sitoumusten huomioon ottamisesta kuuluu jo osakeyhtiölaissa säädetyn johdon huolellisuusvelvollisuuden piiriin, mutta direktiiviehdotuksen vain tiettyjä sidosryhmiä painottava säännös on omiaan johtamaan tältä osin tulkinnallisiin epäselvyyksiin. Suomessa yhtiölainsäädännön mukaisessa

maksunsaantijärjestyksessä osakkeenomistajat ovat viimesijaisia, ja elinkeinotoiminnan edellytyksistä säädetään erityislainsäädännössä. Siten Suomessa johdon on järjestettävä yhtiön toiminta niin, että yhtiöiden on täytettävä lakeihin, sopimuksiin ja muihin sitoumuksiin perustuvat velvoitteet, ml. erityislainsäädännön mukaiset ympäristö- ja ilmastovelvoitteet, yhtiön eri sidosryhmiä kohtaan. Muun muassa ilmastonmuutoksen estämiseksi ja siihen sopeutumiseksi on EU:ssa ja kansallisesti on suunnitteilla tai vireillä aloitteita, joilla on tarkoitus tiukentaa toimintaa koskevaan erityislainsäädäntöön perustuvia konkreettisia ympäristö- ja ilmastovelvoitteita koko yhteiskunnan eri osa-alueilla. Näistä eri syistä direktiiviehdotuksen johdon huolellisuusvelvollisuutta koskevilla säännöksillä ei siten arvioida olevan oikeudellista lisäarvoa.

Muut direktiiviehdotuksen säännökset. Muilta osin direktiiviehdotuksessa ympäristön ja ilmaston vuoksi kaavaillut toimenpiteet vaikuttavat direktiiviehdotuksen soveltamisalaan kuuluvien yritysten liiketoimintaan ja kannattavuuden edellytyksiin, mutta näillä on lähinnä välillinen vaikutus oikeusministeriön toimialan asiakysymyksiin.

Mahdollisten muutosehdotusten osalta huomioon otettavaa. Yleisesti ottaen esimerkiksi direktiiviehdotuksen soveltamisalan tai velvollisuuksien laajentamista harkittaessa on arvioitava tarkoin myös vaikutuksia erilaisten suomalaisten (pk-)yritysten hallintoon, palkitsemiseen, vahingonkorvausvastuuseen sekä liiketoiminnan edellytyksiin.

Esimerkiksi direktiiviehdotuksen palkitsemissäännösten (15 artiklan) osalta on otettava huomioon, että:
-suomalaiset pk-yritykset muodostavat moninaisen joukon, jossa direktiiviehdotuksen mukaisten vaatimusten täyttäminen voi viedä suhteessa huomattavasti suuremman osan hallinnon resursseista kuin suuremmassa yhtiössä, hallituksen kokoonpano on yleensä suppeampi ja käytettävissä olevilla resursseilla ei ole saatavilla vastaavaa kestävyysosaamista kuin suuremmilla yhtiöillä;
-suomalaiset pk-yritykset eivät pääsääntöiseesti käytä johdon palkitsemiseen muuttuvia palkkionosia;

-pk-yrityksessä kestävyyskysymysten huomioon ottaminen perustunee (pääosin) muihin tekijöihin (esim. asiakkaiden vaatimukset) kuin johdon palkitsemista koskevaan laajan osakaskunnan päätöksentekoon (vrt. valtioneuvoston E-kirjelmä 150/2020 vp, perusmuistion s. 3 ja 5); ja
-pk-yritykset ovat usein eri jäsenvaltioista olevien suurempien yritysten arvoketjuissa ja joutuvat käytännössä jo soveltamaan näitä suurempia yrityksiä koskevia vaatimuksia sopimusperusteisesti tai jatkossa mahdollisesti lainsäädännön nojalla.

Lainsäädäntöneuvos Juha Jokinen